

บทบาทของอัยการในการกำหนดโทษคดีอาญา¹

นิติกาญจน์ นาคประสม²

■ บทนำ

การกำหนดโทษทางอาญาให้เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมนั้น จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำเนินการที่ร่วมกันในการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะในขั้นของการกำหนดโทษ เนื่องจากอัยการมีความใกล้ชิดกับตัวจำเลยและสามารถเข้าถึงข้อเท็จจริงได้เร็วกว่าศาล เพราะในทางปฏิบัติศาลมักจะวางตัวเป็นกลางจึงทำให้มีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยหรือผู้กระทำความผิดเข้าสู่การพิจารณาคดีในศาลน้อยมาก เป็นเหตุให้ศาลไม่สามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษแก่จำเลยหรือผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ได้อย่างเหมาะสม ตามหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล (Individualization)

การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องในทางปฏิบัติ อัยการไทยไม่มีบทบาทในการสอบสวนคดีอาญา โดยแยกความรับผิดชอบออกเป็นการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนแล้วต่อด้วยการดำเนินคดีอาญาของอัยการ ทำให้ตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการใช้อำนาจสอบสวนในการสอบสวนคดีอาญาแต่เพียงฝ่ายเดียว อัยการไม่สามารถที่จะเข้าไปทำการตรวจสอบในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนได้ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันอัยการจะได้เข้ามามีบทบาทในการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนหรือตำรวจในคดีบางประเภทบ้างแล้วก็ตาม

¹ บทความนี้เรียบเรียงมาจากวิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ เรื่อง “บทบาทของอัยการในการกำหนดโทษคดีอาญา”, 2552

² - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542

- นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพายัพ, 2552

ดังนั้นจากสาเหตุดังกล่าวทำให้ในทางปฏิบัติ การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิด เพื่อประกอบการ ดำเนินคดีอาญายังกระทำได้น้อย โดย พนักงานสอบสวนมักไม่กระทำตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 กล่าวคือ พนักงานสอบสวนไม่ทำการสอบสวนถึงประวัติภูมิหลัง และความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา ทำให้ไม่มี ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดในเรื่องเกี่ยวกับ ความประพฤติ ประวัติครอบครัว รวมถึงสาเหตุในการ กระทำความผิดมาประกอบในสำนวนสอบสวน ส่งผลให้ ไม่สามารถนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหามาใช้ประกอบ ดุลพินิจในการสั่งคดีของอัยการได้ ซึ่งการสืบเสาะ ข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดนั้นพนักงาน สอบสวนมีอำนาจกระทำการดังกล่าวได้ แต่ในทาง ปฏิบัติแล้วไม่ค่อยทำและอำนาจในการสืบเสาะความ ประพฤติ และข้อเท็จจริงดังกล่าวจะปรากฏอีกครั้ง ในชั้นศาลจะเห็นได้ว่าอัยการไม่มีบทบาทในการสืบเสาะ ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยหรือผู้กระทำความผิดเลย

จากการที่อัยการไทยไม่มีบทบาทในการสืบเสาะ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดดังกล่าว ทำให้ ในปัจจุบันปัญหาการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสม กับผู้กระทำผิด ยังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาของไทย ซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ผู้กระทำผิดถือเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการใช้ดุลพินิจ ของศาลในการกำหนดโทษ ซึ่งอัยการไทยไม่มีส่วนร่วม ในการกำหนดโทษจำเลยในคดีอาญา ในทางปฏิบัติก็มิได้มี การกำหนดแนวทางสำหรับเรื่องนี้เอาไว้รวมทั้งไม่มีกฎหมาย บัญญัติให้อำนาจและบทบาทดังกล่าวด้วย โดยบัญญัติ แต่เพียงให้อัยการอ้างมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดในคำขอท้ายฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (6) เท่านั้น ซึ่งหากอัยการเข้าไปมีบทบาท ดังกล่าวก็จะเป็นการช่วยศาลกลั่นกรองดุลพินิจ

ในชั้นหนึ่งก่อนที่จะศาลจะใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลย ทำให้ การพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยหรือผู้กระทำความผิด ในคดีอาญาเป็นไปอย่างเหมาะสม และมีความเป็นภาวะ วิชาชีพมากยิ่งขึ้น

บทความนี้มุ่งศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ และหลัก ปฏิบัติของอัยการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะในการกำหนดโทษคดีอาญา โดยวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับบทบาทของอัยการในประเทศฝรั่งเศส

1. บทบาทของอัยการกับการกำหนดโทษ คดีอาญา

บทบาทของอัยการในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญานั้น มาจากแนวคิดในเรื่องของการแยกอำนาจ สอบสวนฟ้องร้องออกจากการพิจารณาพิพากษา และการเกิดขึ้นขององค์กรดังกล่าวมาจากแนวคิด ของหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ที่ต้องมีเจ้าหน้าที่ ของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนและฟ้องร้องคดี ซึ่งลักษณะงานของอัยการในระบบอัยการที่สมบูรณ์นั้นมี 3 ประการที่สำคัญคือ

1.1 อำนาจหน้าที่ในการสอบสวน ฟ้องร้อง

ในประเทศที่ยึดถือระบบอัยการที่สมบูรณ์นั้น ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันไม่ อาจแยกได้และต้องอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ องค์กรที่เรียกว่า “อัยการ” เท่านั้น ทั้งยังมีอำนาจ สอบสวนคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางโดยสามารถ รับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษได้เอง แล้วดำเนินการ สอบสวนหรือเข้าควบคุมการสอบสวนของตำรวจ หรือสั่งการแก่ตำรวจตามที่เห็นสมควรได้⁹

1.2 อำนาจหน้าที่ในการดำเนิน คดีอาญาในศาล

อำนาจหน้าที่ของอัยการในชั้นนี้หมายถึง เมื่ออัยการได้ยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้วอัยการ ต้องนำพยานเข้าสืบและกระทำการอื่น ๆ เท่าที่เห็น

⁹ ทวีศักดิ์ ณ ตะกั่วทุ่ง, “งานอัยการของประเทศญี่ปุ่น,” ระบบอัยการสากล กองทุนสวัสดิการ ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ (กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2526) หน้า 105-106.

สมควรเพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด ทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายมาพิสูจน์ จนกระทั่ง ศาลมี คำพิพากษาโดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย ได้รับโทษที่เหมาะสมกับความผิดด้วย

1.3 อำนาจหน้าที่ในการบังคับคดี ตามคำพิพากษา

ในระบบอัยการที่สมบูรณ์ อัยการยังมี หน้าที่บังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาที่ถึงที่สุด รวมตลอดถึงการวินิจฉัยสั่งการอันเกี่ยวกับการบังคับ ให้เป็นไปตามคำพิพากษาที่ถึงที่สุดนั้นด้วย ตั้งแต่ โทษปรับจนกระทั่งถึงโทษประหารชีวิต

ซึ่งการกำหนดโทษจำเลยคดีอาญานั้น ในแต่ละประเทศจะมีรายละเอียดการดำเนินคดี แตกต่างกันไปกล่าวคือ ในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ จะมีรูปแบบการดำเนินคดีอาญาแบบระบบคู่ปรปักษ์ (Adversary System) ที่มีการแยกขั้นตอนการวินิจฉัย ความผิด (Guilty Stage)⁴ กับขั้นตอนการกำหนดโทษ (Sentencing Stage) ออกจากกันเป็นอิสระ (Bifurcation) ส่วนประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ มีรูปแบบการดำเนินคดีอาญาแบบระบบไต่สวนหาความจริง (Inquisitorial System) ซึ่งในระบบนี้ผู้พิพากษา จะเป็นผู้ดำเนินการค้นหาความจริงด้วยตนเอง ดังนั้น จึงไม่มีการแยกขั้นตอนการวินิจฉัยความผิด และขั้นตอน การกำหนดโทษออกจากกันเพราะในระหว่าง การพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจะมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลย และข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็นและสำคัญต่อการลงโทษจำเลย อย่างครบถ้วนแล้ว แต่ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีอาญา ในรูปแบบใดการกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยก็จะต้องมี ความเหมาะสมกับความผิดและเหมาะสมกับตัวจำเลย ด้วยจึงจะสามารถแก้ไขและปรับปรุงจำเลยให้กลับตน

เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมได้

การลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดและตัว ผู้กระทำความผิด มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การที่มนุษย์แต่ละคนกระทำความผิดนั้น ย่อมเนื่องมาจาก บุคลิกลักษณะอุปนิสัยของผู้กระทำความผิดและพฤติการณ์ ภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้กระทำความผิด⁵ ซึ่งอิทธิพล ของสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจ ของบุคคลในการที่จะกระทำความผิด

ดังนั้น การมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัว ผู้กระทำความผิดในชั้นสอบสวนของตำรวจ จะเป็นประโยชน์ ต่อการใช้ดุลพินิจของอัยการในการสั่งคดี ว่าสมควร สั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล อีกทั้ง ยังเป็นประโยชน์ต่ออัยการในการที่จะแถลงต่อศาล เพื่อประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานสอบสวนจะต้องทำการ สืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังและความ ประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา เพื่อนำมาประกอบการ ใช้ดุลพินิจของอัยการในการสั่งคดี⁶ ซึ่งการมีข้อเท็จจริง เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดอย่างเพียงพอในชั้นสอบสวน และฟ้องร้องจะเป็นประโยชน์ต่อศาลในการพิจารณา พิพากษาคดี กล่าวคือ การมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ผู้กระทำความผิดอย่างครบถ้วนถูกต้องในชั้นพิจารณา จะทำให้ ศาลสามารถพิจารณาพิพากษาลงโทษได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิด โดยในระหว่าง พิจารณาคดีศาลสามารถเป็นผู้สืบพยานได้โดยการ สืบพยานเพิ่มเติม ซึ่งการสืบพยานนี้ศาลสามารถสืบ ในเรื่องประวัติ ภูมิหลังและความประพฤติอันเป็นอาชญา ของจำเลยได้ เพื่อให้ศาลมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลย อย่างเพียงพอนอกเหนือไปจากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาในฟ้อง หรือในสำนวนสอบสวน อันจะเป็นประโยชน์ต่อศาล

⁴ เกียรติภูมิ แสงศิริธร. “กระบวนการกำหนดโทษจำเลยในคดีอาญา : เปรียบเทียบของไทยกับต่างประเทศ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2523), หน้า 1.

⁵ ชาย เสริกุล. อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2517), หน้า 204.

⁶ พรธิดา เอี่ยมศิลา. “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2549), หน้า 38-39.

ในการพิพากษากำหนดโทษจำเลยให้เหมาะสมและเป็นธรรม ทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของจำเลยให้สามารถกลับตนเป็นคนดีได้

2. บทบาทและหน้าที่ของอัยการในการกำหนดโทษคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสเป็นชาติแรกที่จัดให้มีอัยการ และเป็นแบบอย่างของอัยการในประเทศอื่นๆ ในภาคพื้นยุโรป⁷ การถอนฟ้องของอัยการใช้ระบบดุลยพินิจ อัยการจะฟ้องคดีก็ต่อเมื่อเห็นสมควรและเพื่อประโยชน์ของสังคม มาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า “อัยการรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษและพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป” อัยการจึงไม่จำเป็นต้องฟ้องทุกเรื่องไป เมื่อเห็นว่าความผิดนั้นเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่จะต้องเสียไป และไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยตรง แต่หากอัยการเห็นว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและสมควรสั่งฟ้องก็จะดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป

2.1 บทบาทและหน้าที่ของอัยการในทางอาญาในประเทศฝรั่งเศส

เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยรัฐ และไม่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน ประเทศฝรั่งเศสจึงได้ปรับปรุงหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐของตนเสียใหม่ ให้สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญต่อหลักสิทธิมนุษยชนด้วย วิธีการปรับปรุงก็คือ ให้มีการแยกภารกิจในการตรวจสอบความจริงออกเป็นสองขั้นตอนโดยให้มีการตรวจสอบความจริงโดยเจ้าพนักงานชั้นหนึ่งก่อน และให้การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กร ที่เรียกว่า “อัยการ” และเมื่อได้มีการตรวจสอบความจริงโดยเจ้าพนักงานแล้วหากปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำ

ความผิดจริง อัยการก็จะยื่นฟ้องเพื่อให้ศาลทำการตรวจสอบความจริงต่อไปอีกชั้นหนึ่ง โดยการปรับปรุงดังกล่าวนี้ ทำให้ภารกิจของผู้พิพากษาหรือศาลคงเหลือเพียงการพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จึงได้มีการยกฐานะความเป็นกรรมในคดีของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นไป “ประธานในคดี” ให้มีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ พร้อมทั้งห้ามกระทำใด ๆ ที่เป็นการกระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ระบบการดำเนินคดีอาญาที่เป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของระบบการไต่สวนที่ประเทศฝรั่งเศสได้ปรับปรุงขึ้นนี้ เรียกว่า “ระบบกล่าวหา” (accusatorial system) ซึ่งใช้ในชั้นพิจารณาคดี

2.1.1 บทบาทและหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่

กิจการของตำรวจฝ่ายคดี (la police judiciaries) ในเขตศาลชั้นต้น อยู่ในความอำนวยความสะดวกของอัยการประจำศาลชั้นต้นนั้น ซึ่งอัยการมีอำนาจรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษ อัยการศาลชั้นต้นอาจทำการสอบสวนความผิดที่มีโทษสูงและโทษปานกลาง (จำคุกเกินกว่า 2 เดือน ปรับเกิน 2,000 ฟรังก์) ด้วยตนเองได้ อัยการรับและพิจารณาสั่งสำนวนการสอบสวนที่นายตำรวจฝ่ายคดีส่งมาให้ทำการไต่สวนเบื้องต้นในกรณีความผิดประเภท crime ซึ่งหน้าและสั่งให้ตำรวจสืบสวนสอบสวนเพื่อรวบรวมหลักฐานประกอบการพิจารณาล้างคดี และเมื่อจำเป็นอัยการอาจร้องขอคำสั่งตำรวจหรือทหารเพื่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ ในกรณีที่เกิดความผิดร้ายแรง เช่น มีการตายโดยมีเหตุน่าสงสัย เมื่อมีอุบัติเหตุที่มีคนตายหรือบาดเจ็บเมื่อเกิดเพลิงไหม้ เมื่อมีการทำความผิดหรือเกิดอุบัติเหตุร้ายแรงในรถไฟ ฯลฯ เหล่านี้จะต้องแจ้งให้อัยการทราบ ถ้าอัยการเห็นสมควรจะไปยังที่เกิดเหตุ เพื่อสอบสวน

⁷ คณิต ณ นคร. “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา”, หนังสือรวมบทความอัยการกับการสอบสวนคดีอาญา, (กรุงเทพฯ : ชูติมาการพิมพ์, 2533), หน้า 183-185.

ด้วยตนเองก็ได้ นอกจากนี้วิธีปฏิบัติด้วยการศาลอุทธรณ์ ยังเป็นผู้อำนวยความสะดวกตำรวจฝ่ายคดีทั้งหมดภายใน เขตอีกด้วย⁸

2.1.2 บทบาทและหน้าที่ในการ ดำเนินคดีอาญา

(1) การเริ่มคดี โดยทั่วไปนั้น การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดเริ่มต้นโดยอัยการ แต่ก็มีกรณียกเว้นอยู่บ้างที่การเริ่มคดีอาจเริ่มโดยบุคคลอื่น เช่น การเริ่มคดีโดยคู่ความทางแพ่ง (partie civile)

(2) การสืบสวนและสอบสวน เป็นกระบวนการซึ่งเริ่มต้นโดยตำรวจซึ่งเชื่อว่า ความผิดได้กระทำลงและดำเนินการสืบสวนเบื้องต้น ในทันที เป็นการแสวงหาพยานหลักฐานในเบื้องต้นก่อน ทำการจับกุมซึ่งเป็นความรับผิดชอบหลักของตำรวจ ภายใต้การควบคุมโดยอัยการอย่างใกล้ชิด⁹

(3) การใช้มาตรการบังคับต่าง ๆ เช่น การออกหมายจับ หมายค้น และควบคุมตัว ผู้ถูกจับแม้จะเป็นหน้าที่ของศาลโดยแท้ แต่ขั้นตอน บางส่วนก็เป็นภารกิจของอัยการ

(4) การยุติคดี อัยการฝรั่งเศส มีอำนาจยุติคดีโดยเด็ดขาด เมื่อเห็นว่าการร้องทุกข์ ไม่มีมูลเพียงพอที่จะให้อัยการดำเนินการสอบสวนต่อไป

(5) บทบาทหน้าที่ในการกำหนด ชั้นโทษของผู้พิพากษาและการอุทธรณ์คำพิพากษา ในประเทศฝรั่งเศสนั้น อัยการเป็นผู้แทนที่จะต้องรักษา ผลประโยชน์ของสาธารณะและในขณะเดียวกัน อัยการก็มีหน้าที่ที่จะต้องปกป้องรักษาผลประโยชน์ อันชอบธรรมของจำเลยด้วย เนื่องจากจำเลยเป็น ประชาชนคนหนึ่ง

2.2 แนวทางการกำหนดโทษคดีอาญา ในประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศส เป็นประเทศที่มีวิวัฒนาการ ในการกำหนดโทษอย่างชัดเจน กล่าวได้ว่าหลัก Individualization¹⁰ ได้เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศ ฝรั่งเศส และได้แพร่หลายไปยังประเทศอื่นๆ ในเวลา ต่อมา

2.2.1 บทบาทของอัยการ ในการเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลย

ประเทศฝรั่งเศส ดังที่ได้กล่าว มาแล้วว่าทั้งศาล อัยการ และทนายความ ทำหน้าที่ ร่วมกันในการค้นหาความจริง การดำเนินคดีอาญา จะเริ่มต้นจากตำรวจ

1. การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ จำเลย การสืบเสาะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิด หรือจำเลย เป็นสาระสำคัญที่ไม่อาจแยกออกจากระบบ การดำเนินคดีได้ เนื่องจากประวัติของผู้กระทำผิด และสิ่งแวดล้อมขณะนั้นรวมทั้งเหตุใกล้ชัดที่ทำให้เขา กระทำผิด เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดโทษ ให้มีความเหมาะสมกับผู้ กระทำผิดตามหลัก “Individualization” เพื่อมุ่งหมายที่จะให้เกิด ความเป็นธรรมในการกำหนดโทษ ทั้งนี้โดยอาศัย สภาวะทางสังคมและบุคลิกลักษณะของผู้กระทำผิด มาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณาด้วย

2. องค์การที่ทำหน้าที่ รวบรวม ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว การสอบสวนคดีอาญาในฝรั่งเศสอยู่ในอำนาจหน้าที่ ของเจ้าพนักงาน 2 ฝ่าย คือตำรวจฝ่ายคดีและผู้พิพากษา ได้สวน ซึ่งการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดี (la police

⁸ โกเมน ภัทธภิรมย์, “อัยการฝรั่งเศส,” หน้า 228-229. อ้างถึงใน อติศร ไชยคุปต์, “ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.

⁹ กัลยา แซ่อึ้ง, “บทบาทของอัยการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในชั้นก่อนการพิจารณา : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีไทย ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547), หน้า 100.

¹⁰ นฤมล อังคณาภิวัฒน์, “เหตุผลบรรเทาโทษ ; ศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการใช้ศาลไทยกับศาลต่างประเทศ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 13.

judiciaire) จะมีการสอบสวนเบื้องต้น (ordinary police investigation) และการสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้า (investigation in the case of a flagrant offence)¹¹ ส่วนการสอบสวนของผู้พิพากษาได้สวน (le juge d' instruction) จะกระทำเฉพาะในคดีบางประเภทที่กำหนดไว้ หรือตามคำร้องขอของอัยการเท่านั้น¹²

2.2.2 บทบาทของอัยการในการกำหนดโทษคดีอาญา

การสอบสวนคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น อัยการจะมีอำนาจอย่างมาก จึงทำให้ได้รับรู้ข้อเท็จจริงมาตั้งแต่เริ่มต้นของคดี และสามารถเข้ามามีบทบาทในการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวจำเลย

โดยตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศส จะมีการกำหนดไว้แต่เฉพาะอัตราโทษชั้นสูงเท่านั้น ไม่มีโทษชั้นต่ำ¹³ แต่ในทางปฏิบัติของอัยการในประเทศฝรั่งเศสนั้น จะมีการบรรยายคำขอโทษของอัยการ เพื่อขอให้ศาลลงโทษตามที่อัยการขอไว้ในท้ายฟ้อง ซึ่งนอกเหนือจากขอให้ศาลลงโทษตามฐานความผิดฐานใดแล้ว ยังได้กำหนดอัตราโทษหรือขอให้ศาลกำหนดโทษตามที่อัยการขอไว้ท้ายฟ้องด้วย อันเป็นการช่วยให้ข้อมูลแก่ศาลเพื่อประกอบในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษแก่จำเลย และถ้าในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาโดยกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยไม่เป็นไปตามคำขอของอัยการ อัยการก็อาจจะทบทวนอีกครั้งว่า จำนวนโทษที่ศาลลงโทษแก่จำเลยนั้นเหมาะสมหรือไม่ ถ้าหากเห็นว่าไม่เหมาะสม อัยการอาจพิจารณาใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาในประเด็นดังกล่าวต่อไป ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษ

ของศาลให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความ¹⁴

3. บทบาทและหน้าที่ของอัยการในการกำหนดโทษคดีอาญาในประเทศไทย

บทบาทของอัยการในส่วนนี้ จะถือว่าเป็นกระบวนการขั้นก่อนฟ้องคดี (pretrial-stage) โดยหลักสากลทั้งสองฝ่ายจะต้องดำเนินการค้นหาความจริงและพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อพิสูจน์ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้มีการกระทำความผิดอาญาหรือไม่ ก่อนที่จะดำเนินการฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งจะพิจารณาบทบาทของอัยการได้ดังต่อไปนี้

3.1 บทบาทของอัยการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ปัจจุบันอัยการมีบทบาทในการตรวจสอบความจริงในคดีอาญาในชั้นสอบสวนมากขึ้น กล่าวคือ อัยการมีบทบาทในการชั้นสูตรพยานร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม

อีกทั้งยังได้มีการเริ่มที่จะให้อัยการได้เข้ามามีบทบาทในการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนด้วยบ้างแล้ว ดังจะเห็นได้จากการที่อัยการได้เข้ามามีบทบาทในคดีเด็กและเยาวชนโดยเข้าร่วมในการถามปากคำเด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือพยาน ในการชี้ตัวผู้ต้องหาของเด็ก และในการสอบปากคำผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ, 133 ตี, 134/2 รวมไปถึงการที่อัยการได้เข้ามามีบทบาทในการสอบสวนและดำเนินคดี

¹¹ Dadomo, Christian and Farran, Susan. *The French Legal System*. London : Sweet & Maxwell, (1996) p.195 – 199.

¹² โกเมน กัทธิกรมย์. “การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.” อัยการนิเทศ, เล่ม 31. (2512), หน้า 340.

¹³ ณรงค์ ใจหาญ. ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา, โครงการวิจัย จัดทำโดยสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549 หน้า 321.

¹⁴ พิษณุ สิวณิชกิจ. “บทบาทของพนักงานอัยการต่อการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษ” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2551), หน้า 50-51.

เกี่ยวกับความผิดที่ได้กระทำนอกราชอาณาจักรไทย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 ด้วย

3.2 บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายพิเศษ

ตามที่ประเทศไทยได้มีการปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรม โดยจัดให้มีกรมสอบสวนคดีพิเศษขึ้นเพื่อรับผิดชอบในการดำเนินการเกี่ยวกับคดีอาญาบางประเภทที่กำหนดให้อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรมสอบสวนคดีพิเศษและโดยที่คดีดังกล่าวจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นผู้ดำเนินการสืบสวนสอบสวน รวมทั้งกำหนดให้มีพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ และวิธีการสอบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษ โดยเป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรม มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันปราบปรามและควบคุมอาชญากรรมที่มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคงและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ¹⁵

ตามกฎหมายฉบับนี้ มีบทบัญญัติที่กำหนดวิธีการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษไว้แตกต่างไปจากกฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่เคยมีมา เช่น การกำหนดให้อัยการมาสอบสวนร่วมหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ในคดีพิเศษบางประเภท ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการสอบสวนจากเดิม

หลักการที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ได้นำมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ

พ.ศ. 2547 กล่าวคือ เมื่อรัฐบาลมีความพยายามที่จะปราบปรามอาชญากรรมประเภทใดหรือความผิดประเภทใดเป็นกรณีพิเศษ จำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง ตั้งแต่การแก้ไขปัญหาการสอบสวนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้อัยการเข้าร่วมในการสอบสวน เพราะอัยการเป็นผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมาย และเป็นผู้ที่จะต้องนำเสนอพยานหลักฐานต่างๆ ในชั้นศาล อัยการจึงเป็นผู้ที่สามารถให้คำแนะนำปรึกษาในการวางแผนทางในการสอบสวน ตลอดจนการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี¹⁶

3.3 หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษคดีอาญาในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของระบบกฎหมายไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันย่อมเป็นที่ยอมรับว่ามีรูปแบบตามแนวของระบบประมวลกฎหมาย (Code Law System) หรือซีวิลลอว์ (Civil Law) ทั้งนี้ เพราะมีบทบัญญัติของกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ โดยจัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ มีข้อความทั่วถึงกันได้¹⁷ แต่สำหรับเรื่องหลักเกณฑ์การกำหนดโทษนั้น หากพิจารณาทั้งจากประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วจะเห็นได้ว่าไม่มีบทบัญญัติโดยตรงถึงเรื่องหลักเกณฑ์ในการพิจารณากำหนดโทษจำเลย ว่า พึงต้องคำนึงถึงสิ่งใดบ้าง¹⁸ คงมีเพียงประมวลกฎหมายอาญาที่ได้บัญญัติถึงเรื่องการกักขังแทนโทษจำคุก¹⁹ หรือการยกโทษจำคุกคงไว้แต่

¹⁵ สันติชัย บัญญัติลิขิต. "ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา : ศึกษาแบบการดำเนินคดีขึ้นเจ้าพนักงาน และชั้นศาล." (วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 159.

¹⁶ สันติชัย บัญญัติลิขิต. "ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา : ศึกษาแบบการดำเนินคดีขึ้นเจ้าพนักงาน และชั้นศาล." หน้า 148-149.

¹⁷ ศิริศักดิ์ ศุภมนตรี, "ระบบกฎหมายไทยปัจจุบัน," ในระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ, เล่ม 2 (กรุงเทพมหานคร : วิศดอร์ เพาเวอร์พอยท์, 2528), หน้า 651.

¹⁸ หยุต แสงอุทัย, "การลดอาชญากรรมโดยการออกกฎหมายกำหนดแนวทางให้ศาลใช้ดุลยพินิจในการกำหนดโทษ," ในนิติศาสตร์และการต่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, 2541), หน้า 17.

¹⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 20.

เพียงโทษปรับเพียงอย่างเดียว²⁰ การลดโทษเพิ่มโทษ²¹ และการรอกการลงโทษ²² ซึ่งเป็นเรื่องการใช้ดุลยพินิจ ไม่อาจใช้เป็นหลักเกณฑ์ในทุกคดีได้ ดังนั้น การกำหนดโทษ จึงเป็นเรื่องการใช้ดุลยพินิจของศาล²³ กล่าวคือ ศาลมีความอิสระที่จะลงโทษจำเลย เท่าที่ไม่เกิน อัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ สำหรับความผิดนั้น ซึ่งในทางปฏิบัติการกำหนดโทษจำเลยจะพิจารณา จากปัจจัยระดับอัตราโทษ ข้อเท็จจริงที่ได้มาในระหว่าง การดำเนินคดี และรายงานสืบเสาะและพินิจของ พนักงานคุมประพฤติ

3.3.1 บทบาทของอัยการในการ เสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยเพื่อประกอบดุลยพินิจ ในการกำหนดโทษ

การรวบรวมพยานหลักฐานนั้น แม้โดยทั่วไปจะเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานสอบสวน แต่อัยการก็มีอำนาจและหน้าที่ในการรวบรวมพยาน หลักฐานด้วย ทั้งนี้เพราะตามกฎหมายอัยการอาจ สั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมหรือสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อ ชักถามได้²⁴ โดยอัยการจะต้องรวบรวมพยานหลักฐาน ที่เป็นผลดีแก่จำเลยด้วยไม่ใช่ปล่อยให้หน้าที่ของ ฝ่ายจำเลยในการหาพยานหลักฐานเพียงฝ่ายเดียว

เนื่องจากในประเทศไทยการสอบสวน พ้องร้องแยกออกจากกันค่อนข้างจะเด็ดขาด ทำให้อัยการไม่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญา เป็นผลให้

พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนได้อย่างเป็นอิสระ ล้วนอัยการเป็นผู้วินิจฉัยว่าควรจะฟ้องหรือไม่เท่านั้น จึงทำให้อำนาจของพนักงานสอบสวนดังกล่าวขาดการ ควบคุมจากอัยการในลักษณะการคานและดุลย (Check and Balance) เท่าที่ควร โดยการดำเนินคดีอาญาของ อัยการไทย อัยการจะเป็นผู้ส่งฟ้องสำนวนสอบสวน ที่พนักงานสอบสวนเสนอมา จะทำการสอบสวนเพิ่มเติม อย่างหนึ่งอย่างใดด้วยตนเองมีได้ต้องกระทำผ่านพนักงาน สอบสวน จึงทำให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวน มีความสำคัญต่อการใช้ดุลยพินิจคดีของอัยการเป็นอย่างมาก ดังนั้น โอกาสที่พนักงานสอบสวนจะใช้อำนาจโดยมิชอบ จึงมีมากเพราะเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นพนักงานสอบสวน มักจะมีอคติกับผู้ต้องสงสัยที่ถูกจับกุมมาทำให้การรวบรวม พยานหลักฐานต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะชี้ให้เห็นว่าผู้ถูกจับกุม มาเป็นผู้กระทำผิด โดยละเลยที่จะสอบสวนรวบรวม พยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาและพยาน หลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหา ซึ่งความจริงแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนค้นหาข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ตัวผู้ต้องหาด้วย²⁵ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานหลักฐาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และมาตรา 138 เป็นพยานหลักฐานที่จะต้องมีการรวบรวมเสมอ เพราะถ้าไม่มีการรวบรวมแล้วจะทำให้ เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นได้²⁶ เนื่องจากข้อเท็จจริงดังกล่าว

²⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 23.

²¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 51-58.

²² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56.

²³ จิตติ ดิงค์ทิพย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอนที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมาย แห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2521), หน้า 105.

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคสอง (ก)

²⁵ พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมและปรากฏในส่วนของการสอบสวนมีอยู่ 3 ชนิด

1. พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหา ซึ่งเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 98 (1)
2. พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหา หรือเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา
3. พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษของผู้ต้องหา ซึ่งเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และมาตรา 138

²⁶ คณิต ณ นคร. คำบรรยายสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาสมัย 51, (2541), หน้า 330.

จะเป็นประโยชน์กับอัยการในการใช้ดุลพินิจที่จะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง และเมื่อไปถึงชั้นศาลก็จะเป็นประโยชน์ในการจะแถลงให้ศาลลงโทษหนักหรือโทษเบาได้

3.3.2 บทบาทของอัยการในการกำหนดโทษคดีอาญา

จากการที่ได้ศึกษาถึงบทบาทของอัยการไทยดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าการที่อัยการไทยไม่สามารถเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานคดีอาญาได้นั้น ทำให้อัยการไม่สามารถเข้ามารับข้อเท็จจริงในคดี รวมถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดได้ตั้งแต่เริ่มต้น ส่งผลให้การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยยังไม่เปิดโอกาสให้อัยการเข้ามามีบทบาทต่อการกำหนดโทษคดีอาญา เหมือนในฝรั่งเศสที่อัยการสามารถเข้ามามีบทบาทต่อการกำหนดโทษของศาลในส่วนนี้ได้ จึงส่งผลให้อัยการไม่สามารถอำนวยความสะดวกในส่วนนี้ให้แก่จำเลยและประชาชนได้อย่างเต็มที่ และสิ่งที่สำคัญก็คือ อัยการไม่สามารถตรวจสอบและถ่วงดุลในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของศาลให้มีความเหมาะสมถูกต้อง และชอบธรรมได้

กรณีดังกล่าวเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับฝรั่งเศสแล้ว จะเห็นว่าอัยการฝรั่งเศสมีบทบาทหน้าที่และสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางมากกว่าอัยการในประเทศไทย ซึ่งอัยการไทยนั้นในการบรรยายฟ้องจะอ้างเพียงมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (6) เท่านั้น โดยจะไม่ใช้ดุลพินิจในการเสนออัตราโทษที่สมควรจะลงแก่จำเลยต่อศาล ซึ่งในทางปฏิบัตินั้น แทบจะไม่มีเลยที่อัยการจะเสนออัตราโทษในการบรรยายฟ้องโดยการกำหนดโทษไว้ท้ายคำฟ้องเพื่อความเหมาะสมกับจำเลยเป็นรายบุคคลต่อศาลจะมีบ้างก็แต่การที่อัยการขอให้ศาลพิจารณาในเรื่องการลงโทษแก่จำเลย แต่การขอให้ศาลลดโทษแก่จำเลยดังกล่าวนี้

อัยการก็จะต้องมีข้อมูลของจำเลยเกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษหรือเป็นผลดีกับจำเลย เช่น การที่จำเลยเคยทำคุณประโยชน์ให้กับสังคมมาก่อน เป็นต้น

4. วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหเกี่ยวกับบทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา

ในประเทศฝรั่งเศสนั้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของความร่วมมือกันของทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องตรวจสอบและค้นหาความจริงในคดีอาญา และอัยการมีบทบาทอย่างมากในการสอบสวนคดีอาญาซึ่งจากการมีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีอาญาดังกล่าว ทำให้อัยการมีบทบาทในการตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวน รวมทั้งสามารถกลั่นกรองพยานหลักฐานที่สำคัญก่อนที่จะนำพยานหลักฐานเหล่านั้นขึ้นสู่การพิจารณาในชั้นศาล

ส่วนประเทศไทยนั้น อัยการไม่มีอำนาจสอบสวนทำให้ตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการใช้อำนาจสอบสวนในการสอบสวนคดีอาญาแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยที่อัยการไม่อาจเข้าไปควบคุมตรวจสอบความถูกต้อง หรือความชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน²⁷ พนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียวตั้งแต่เริ่มดำเนินการสอบสวนจนสรุปสำนวนการสอบสวนเสร็จสิ้น อัยการจะเข้าไปดำเนินการใดๆ ได้ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้สรุปสำนวนการสอบสวนส่งมายังอัยการแล้วเท่านั้น²⁸

แนวทางในการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยเฉพาะการสอบสวนข้อเท็จจริงเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 ก็ยังเป็นปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะทำหน้าที่

²⁷ ผิดกับประเทศฝรั่งเศส ซึ่งอัยการมีบทบาทในการสอบสวนคดีอาญารวมทั้งตรวจสอบมาตรการบังคับในทางอาญาต่างๆ ได้

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140.

เพียงรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับตัวจำเลยเพียงเพื่อฟ้องคดีเท่านั้นโดยยึดแนวทางตามระเบียบเกี่ยวกับคดีข้อ 254 ทำให้พนักงานสอบสวนมักไม่กระทำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 กล่าวคือ พนักงานสอบสวนมักไม่ทำการสอบสวนถึงประวัติภูมิหลัง และความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา ทำให้ไม่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดในเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติ ประวัติครอบครัว รวมถึงสาเหตุในการกระทำความผิดมาประกอบในสำนวนสอบสวน²⁰ ส่งผลให้ไม่สามารถนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหามาใช้ประกอบดุลพินิจในการสั่งคดีของอัยการได้ ซึ่งการสืบเสาะข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดนั้น พนักงานสอบสวนมีอำนาจกระทำการดังกล่าวได้แต่ในทางปฏิบัติแล้วไม่ค่อยทำและอำนาจในการสืบเสาะความประพฤติและข้อเท็จจริงดังกล่าวได้ปรากฏอีกครั้งในชั้นศาล

รวมตลอดถึงบทบาทในการกำหนดคดีอาญาดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าบทบาทอัยการฝรั่งเศสที่เกี่ยวกับการกำหนดโทษนั้น ตามกฎหมายอาญาของฝรั่งเศส จะมีการกำหนดเฉพาะอัตราโทษขั้นสูงไว้เท่านั้นแต่ในทางปฏิบัติ อัยการฝรั่งเศสจะมีการบรรยายคำขอทนายฟ้องของอัยการเพื่อขอให้ศาลลงโทษตามกำหนดอัตราโทษที่อัยการขอไว้นอกเหนือจากขอให้ศาลลงโทษตามฐานความผิดฐานใดแล้ว ยังได้กำหนดอัตราโทษ หรือขอให้ศาลกำหนดอัตราโทษตามที่อัยการขอไว้ท้ายฟ้องด้วย อันเป็นการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดอัตราโทษให้เป็นไปตามที่อัยการขอไว้ท้ายฟ้อง ซึ่งหากศาลมีคำพิพากษาโดยกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยไม่เป็นไปตามคำขอของอัยการจะทบทวนอีกครั้งว่าจำนวนโทษที่ศาลลงโทษจำเลยนั้นเหมาะสมหรือไม่ และหากเห็นว่าไม่เหมาะสม อัยการอาจพิจารณาใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกา คำพิพากษาในประเด็นดังกล่าวต่อไป

เมื่อเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ตามมาตรา 158 (6) แล้วนั้นจะเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวจะบัญญัติเฉพาะให้อัยการอ้างมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดเท่านั้น โดยไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับบทบาทในการเสนออัตราโทษที่เห็นว่าสมควรลงโทษแก่จำเลยโดยให้เหมาะสมกับจำเลยแต่ละบุคคลเลย ซึ่งอัยการเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับจำเลยที่สุดและอัยการก็เป็นผู้ที่รู้ถึงประวัติ และการกระทำต่างๆ ของจำเลย

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทบาทของอัยการไทยนั้นตรงข้ามกับอัยการฝรั่งเศสโดยสิ้นเชิง อัยการไทยไม่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญา ไม่สามารถที่จะเข้าไปทำการตรวจสอบในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนได้ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันอัยการจะได้เข้ามามีบทบาทในส่วนของตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมขึ้นก่อนฟ้องในคดีบางประเภทบ้างแล้วก็ตาม

ดังนั้น จากสาเหตุดังกล่าวทำให้ ในทางปฏิบัติการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญายังกระทำได้ค่อนข้างน้อยและมีอุปสรรคจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือพนักงานสอบสวนจะทำหน้าที่เพียงรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับตัวจำเลยเพียงเพื่อฟ้องคดีเท่านั้น ทำให้ไม่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดในเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติ ประวัติครอบครัว รวมถึงสาเหตุในการกระทำความผิดมาประกอบในสำนวนสอบสวน ส่งผลให้ไม่สามารถนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหาไปประกอบดุลพินิจในการสั่งคดีของอัยการได้

และการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำผิด ยังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดถือเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการใช้ดุลพินิจ

²⁰ พรธิดา เอี่ยมศิลา. "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา" หน้า 102.

ของศาลในการกำหนดโทษ ซึ่งอัยการไทยไม่มีส่วนร่วมในขั้นของการกำหนดโทษจำเลยในคดีอาญา ซึ่งหากอัยการเข้าไปมีบทบาทดังกล่าวก็จะเป็นการช่วยศาลกลั่นกรองดุลพินิจในชั้นหนึ่งก่อนที่ศาลจะใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลย ทำให้การพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยหรือผู้กระทำความผิดในคดีอาญาเป็นไปอย่างเหมาะสม และมีความเป็นภาวะวิสัยมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาในการกระทำความผิดในคดีอาญา และยังเป็นการยกระดับบทบาทของอัยการไทยให้ก้าวไปสู่ระบบอัยการที่สมบูรณ์ต่อไป

ดังนั้น จึงสมควรเพิ่มบทบาทให้อัยการซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านกฎหมายและการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเข้ามามีบทบาทร่วมกับพนักงานสอบสวนในการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป รวมถึงการวางแผนทางในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีตั้งแต่ต้น ซึ่งจะส่งผลให้อัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้ทั้งสององค์กรมีความร่วมมือและมีจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกัน ทั้งยังเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจระหว่างองค์กร (Check and Balance) อีกด้วย

นอกจากนั้นเพื่อให้การสืบพยานในศาลมีข้อมูลอย่างกว้างขวาง ทำให้ศาลใช้ดุลพินิจได้อย่างละเอียดรอบคอบมากยิ่งขึ้น และส่งผลทำให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษจำเลยได้อย่างเหมาะสม จึงควรกำหนดให้อัยการบรรยายรายละเอียดพฤติการณ์ในการกระทำความผิด และข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดมาในคำฟ้องด้วยให้ได้มากและกว้างขวางที่สุด จึงควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยมีการเพิ่มบทบัญญัติให้อัยการสามารถเสนอความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหาแก่ศาลได้

ที่สำคัญที่สุดควรเพิ่มบทบาทของอัยการในขั้นกำหนดโทษเช่นเดียวกับอัยการฝรั่งเศส ให้อัยการเป็นผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดโทษในเบื้องต้นก่อนโดยการเสนออัตราโทษที่เหมาะสมที่จำเลยหรือผู้กระทำ

ความผิดสมควรได้รับต่อศาล เนื่องจากอัยการเป็นบุคคลที่รู้ข้อเท็จจริงในคดีมากที่สุด และสามารถเข้าถึงข้อเท็จจริงได้ง่ายกว่าศาล เพราะในทางปฏิบัติศาลมักจะวางตัวเป็นกลางจึงทำให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยหรือผู้กระทำผิดเข้าสู่การพิจารณาตัดสินศาลน้อยมาก ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีอาญา และเป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะใช้ในการกำหนดโทษแก่จำเลยให้มีความถูกต้องและเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล (Individualization) และจะทำให้ลดข้อผิดพลาดในการใช้ดุลพินิจของศาลเพื่อกำหนดชั้นโทษ โดยไม่จำเป็นต้องมีบัญญัติอัตราโทษ หรือที่เรียกกันว่า ซีต็อก (sentencing guideline) ที่เป็นแนวทางในการกำหนดอัตราโทษอีกต่อไป เพราะมีอัยการเป็นผู้กำหนดกรอบอัตราโทษไว้เป็นแนวทางในการใช้ดุลพินิจแล้ว

■ บรรณานุกรม

หนังสือ

ทวีศักดิ์ ฌ ตะกั่วทุ่ง. “งานอัยการของประเทศญี่ปุ่น,” ระบบอัยการสากล กองทุนสวัสดิการ ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, 2526).

ชาย เสวิกุล. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517.

คณิต ฌ นคร. “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา”, หนังสือรวมบทความอัยการกับการสอบสวนคดีอาญา, กรุงเทพฯ: ชูติมาการพิมพ์, 2533.

โกเมน ภัทรภิรมย์. “การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.” อัยการนิเทศ, เล่ม 31, 2512.

ศิริศักดิ์ ฌุมนนตรี. “ระบบกฎหมายไทยปัจจุบันในระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ”, เล่ม 2 กรุงเทพมหานคร : วิศตอธีเพาเวอร์พอยท์, 2528.

หยุด แสงอุทัย. “การลดอาชญากรรมโดยการออกกฎหมายกำหนดแนวทางให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ”, หนังสือนิติศาสตร์และการต่างประเทศ, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, 2541.

คณิต ฌ นคร. คำบรรยายสำนักอบรมศึกษา
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัย 51, 2541.

จิตติ ตั้งศักร์ทิพย์. คำอธิบายประมวลกฎหมาย
อาญา ภาค 1 ตอนที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร
: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2521.

วิทยานิพนธ์

เกียรติภูมิ แสงศศิธร. “กระบวนการกำหนดโทษ
จำเลยในคดีอาญา : เปรียบเทียบของไทยกับต่างประเทศ,”
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2523.

พรธิดา เอี่ยมศิลา. “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำ
ความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา” วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2549.

อดิศร ไชยคุปต์. “ดุลพินิจของพนักงานอัยการ
ในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา” วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.

กัลยา แซ่ฮ้ง. “บทบาทของอัยการในการคุ้มครองสิทธิ
และเสรีภาพของผู้ต้องหาในชั้นก่อนการพิจารณา :
ศึกษาเปรียบเทียบกรณีไทย ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา”
วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
2547.

นฤมล อังคณาภิวัฒน์, “เหตุบรรเทาโทษ ;
ศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการใช้ในศาลไทยกับศาล
ต่างประเทศ,” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

พิชญ์ ลีอวณิจกิจ. “บทบาทของพนักงาน
อัยการต่อการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษ”
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต,
2551.

สัญญาลักษณ์ ปัญวัฒนลิขิต. “ประสิทธิภาพในการ
ดำเนินคดีอาญา : ศึกษากระบวนการดำเนินคดีชั้น
เจ้าพนักงาน และชั้นศาล.” วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.

ณรงค์ ใจหาญ. ศึกษาความเป็นไปได้ในการ
กำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมาย
อาญา, โครงการวิจัย จัดทำโดยสถาบันวิจัยและให้
คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

หนังสือภาษาต่างประเทศ

A.V. Sheehan. Criminal Procedure in
Scotland and France. Edinburgh, England; Her
Majesty's Stationery Office, 1975.

Allen, Harry E., and others. Crime and
Punishment : An Introduction to Criminology.
New York : The Free Press, 1981.

Dadomo, Christian and Farran, Susan. The
French Legal System. London : Sweet & Maxwell,
1996.

Saellies, Raymond. The Individualization
of Punishment (15 th ed.). Peterson Smith, 1968.

